

3 pav. Šurfas 2. Prie XVI a. vidurio laiptinės po akmenų grindiniu atkastas plytų ir suplūkto kalkių skiedinio sluoksnis (asla) bei medinių lentų liekanos. R. Žukovskio nuotr.

Fig. 3. Test pit 2. A layer of bricks and hard-packed lime mortar (hard-packed earth floor) and the remains of wooden boards unearthed under stone paving near the mid-16th-century stairs

Jame aptiktos XVI–XVII a. glazūruotos ir neglazūruotos buitinės keramikos šukės, XV(?)–XVI a. dubeninių koklių fragmentai. Prie laiptinės medinio laiptelio kastame pilkos žemės su smulkiomis griuvenomis sluoksnyje aptikti XVII–XIX a. radiniai: stiklinio vamzdelio fragmentai, molinių ir fajansinių indų šukės, dubeninio koklio sienelės fragmentas.

22–36 cm gylyje nuo esamų grindų paviršiaus aptiktos XVI a. vidurio laiptų maršo konstrukcijos fragmentai – plytos, rištos kalkių skiediniu, medinio rąstelio (58x15 cm dydžio) liekanos. Šurfo PR kampe, 33 cm gylyje rastos dvi grindų plytos (27–28x19x7 cm). Šalia šios konstrukcijos 40–43 cm gylyje atidengtas 4 cm storio iš kalkių skiedinio ir plytų duženų suplūktos aslos paviršius (3 pav.). Šis grindų paviršius yra vienalaikis su XVI a. viduryje rekonstruota laiptine. Po šia asla 53–54 cm gylyje (H_{abs} 111,46 m) fiksuotos sutręšusių medinių lentų (grindų?) liekanos. Lentų plotis – 14–20 cm, storis nenustatytas. Archeologinių radinių virš lentų liekanų ir po jomis neaptikta. Lentos yra viename lygyje su apdegusių lentų pėdsakais, aptiktais šurfe 1. Iš karto po medžio trūnėsiais 58–62 cm gylyje (H_{abs} 111,40 m) pasiektas smulkaus žvyro įžemis.

Didžioji St. 31

A field evaluation (10 m^2) was conducted in the basements of the Vilnius Town Hall at Didžioji St. 31. The cultural layer in test pit 1 was 85 cm thick, in test pit 2 60 cm. 15th(?)/16th–19th-century finds were discovered. Test pit 1 contained a fragment of a mid-16th-century masonry column; traces of a 15th – mid-16th-century wooden floor and a fire; and a fragment of a fieldstone foundation from a coeval partition wall (Fig. 1), test pit 2 stone paving dating to no earlier than the mid-17th century (Fig. 2), under the paving, a mid-16th-century floor surface and a stair structure, and at a depth of 54 cm a 15th–16th-century wooden floor surface (Fig. 3). Wooden board (flooring?) fragments at a single level, 54–58 cm below the floor surface of the existing basement, were also discovered in the test pits.

Robertas Žukovskis

Kalvarijų gatvė 1

2012 m. rugpjūčio–spalio mėnesiais APC atliko žvalgomuosius archeologinius tyrimus ir žvalgymus Vilniuje, Kalvarijų g. 1. Čia, netoli Žaliojo tilto, prie Kalvarijų ir Žvejų gatvių sandūros, Neries dešiniojo kranto terasoje stovi Raduškevičių rūmai, žinomi Pilaitės vardu. Rū-

mus sudaro du netaisyklingo plano sujungti korpusai: PR triaukštis ir Š dviaukštis su mansarda. Kompoziciškai dominuoja PR korpusas, turintis raiškų akcentą – 20 m aukščio aštuonkampį bokštą PV kampe. XIX a. viduryje vadinamajame Piromonte dabartinių rūmų vietoje buvo Samuelio Juozapo Fino, vėliau jo sūnaus, gydytojo Benjamino Fino plytinė ir garinė lentpjūvė. XIX a. pabaigoje uždarius plytinę, žemės sklypus šalia Kalvarijų gatvės nusipirko gydytojas Hiliaras Raduškevičius. 1894–1900 m. jis pasistatė įmantrios architektūros 3 korpusų rūmus gyventi ir nuomoti. Statybai, trukusiai 6 metus, vienas po kito vadovavo 4 architektai. 1900 m. Raduškevičiui mirus, rūmai atiteko paveldėtojams. Savininkai dažnai keitėsi. 1919 m. rūmai remontuoti. Po II Pasaulinio karo juose buvo įsikūrę kariai, vėliau – Pedagoginio instituto bendrabutis, Greitosios medicinos pagalbos stotis. 1962–1963 m. buvo nugriauta beveik pusė rūmų: V korpusas ir Š korpuso V galas. 1984–1985 m. rūmai pagal architekto V. Gabriūno projektą rekonstruoti ir pritaikyti Architektų sąjungai.

Strategiškai svarbioje vietoje buvusios Šnipiškės susijusios su Vilniaus gynyba, čia būta įtvirtinimų. Čia ne kartą stovyklavo ir Vilnių puolusios priešų kariuomenės. Kai kurių tyrinėtojų (dr. V. Zahorskio) nuomone, gynybai galėjusi būti pritaikyta kalvelė, buvusi Kalvarijų gatvės pradžioje, į PV nuo sklypo Kalvarijų g. 1. Joje esą galėjusi būti nedidelė pilaitė, sugriauta XVII a. Kalvelė (kalnelis) nukasta 1950–1951 m., žemės kasimo darbus stebėjo archeologai. Kalvelėje aptikta žmonių palaikų, ankstyviausi iš kurių datuoti XVII a. viduriu – II puse, vėlyvesni, masiniai kapai – XVIII a. XVII a. viduryje – karo su Maskva laikotarpiu – greta strategiškai svarbaus Žaliojo tilto pastatytas redutas, kuris pavaizduotas ir vadinamajame Fiurstenhofo Vilniaus miesto plane. Šnipiškės nuo seno buvo ir gamybinis rajonas. Čia būta ne tik molio ir smėlio karjerų, bet ir plytinių, kitų keraminių dirbinių dirbtuvių.

2009 m. Kalvarijų g. 1 atlikti žvalgymai statant keleivių laukimo paviljoną su integruotu viešuoju tualetu bei komunikacijomis prie miesto inžinerinių tinklų. Žvalgytas 35 m^2 plotas. Archeologinių vertybių aptikti nepavyko. Tyrimų metu fiksuoti permaišytos struktūros žemės sluoksniai, po kuriais 70 cm ir didesniame gylyje atkastas molio įžemis. Vertingų kultūrinio sluoksnio horizontų neaptikta, archeologinių radinių nerasta (*ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 507).

2012 m. žvalgomieji archeologiniai tyrimai atlikti restauruojamų Raduškevičių rūmų teritorijoje, į V nuo Š rūmų korpuso esančioje kalvelėje. Kalvelė, esanti tarp Kalvarijų gatvės ir Raduškevičių rūmų, suformuota 1962–1963 m. nugriautų rūmų V korpuso ir Š korpuso V dalies vietoje. Iškasti du 2x2 m dydžio šurfai, ištirtas 8 m^2 plotas. Archeologinių tyrimų tikslas – nustatyti, ar yra išlikę nugriautos rūmų dalies pamatai, ištirti jų būklę, prie jų esančio kultūrinio sluoksnio storį ir pobūdį.

2x2 m dydžio **šurfas 1** kastas kalvos P šlaito papėdėje, 6–8 m į V nuo Š rūmų korpuso PV kampo. Kasta iki 1,6 m gylio. Iki 1 m gylio fiksuotas XX a. statybinių ir buitinių šiukšlių sluoksnis. Jame aptikta alavinė uniforminė saga su reljefiniu erelio su karūna atvaizdu, stiklinio bokalo fragmentas. 1,05 m gylyje pasiektas tamsiai pilkos žemės sluoksnis, maišytas su smulkiomis griuvenomis, kalkių skiedinio trupiniais. Sluoksnis tęsėsi iki 1,6 m gylio. Jame aptiktos kelios XVIII–XIX a. žiestos buitinės keramikos šukės (glazūruotos ruda, žalia / ruda, žalsvai rusva glazūra). Šurfo P pusėje, 1,12–1,55 m gylyje (H_{abs} 99,82–100,25 m) pasiektas įžemis.

2x2 m dydžio **šurfas 2** kastas kalvos viršutinėje dalyje, 4–6 m į V nuo Š rūmų korpuso ŠV kampo. Kasta iki 2,1–2,45 m gylio. Po velėnos sluoksniu fiksuotas maišytos tamsiai pilkos žemės, statybinių ir buitinių XX a. šiukšlių sluoksnis. Šurfo Š dalyje, 65–90 cm gylyje aptiktas supiltinis su žeme maišyto smėlio sluoksnis (iki 90 cm storio). Po juo iki 2 m gylio fiksuotas tamsiai pilkos žemės ir griuvenų sluoksnis su keliomis neglazūruotomis XVII (?) a. buitinės keramikos šukėmis. Šurfo V dalyje, 0,9–1,47 m gylyje atkasti suversti asfalto gabalai.

Po griuvenomis šurfo PR kampe atidengtas smarkiai apardyto mūro fragmentas. Geriau išlikusio mūro paviršius pasiektas 1,65–1,85 m (H_{abs} 101,69–101,75 m) gylyje. R–V kryptimi orientuoto fragmento ilgis – 90 cm, plotis – 35–65 cm. Išlikusios 4 plytų eilės (bendras aukštis – 42 cm). Puspl yčių matmenys – ?x12x7, ?x11x6,5 cm, jos rištos kalkių skiediniu. Aptiktas mūras veikiausiai yra Š rūmų korpuso, nugriautos jo V dalies pamato (Š sienos) liekanos. Ties pamato fragmentu fiksuotas 40 cm storio smulkaus žvyro sluoksnis. Po juo, 2,05–2,3 m gylyje (H_{abs} 100,30 m), pasiektas nejudinto molio įžemis.

Raduškevičių rūmų Š korpuso pamatų sanavimo, tvirtinimo ir hidroizoliavimo bei šalia esančios teritorijos aplinkos tvarkymo darbų metu atlikti archeologiniai žvalgymai. Žvalgytas 116 m^2 plotas. 9 m ilgio, 60–70 cm pločio **tranšėja A** kasta prie Š korpuso V sienos pamato, kalvos šlaite. Tranšėjos gylis Š dalyje iki 1,1 m, centrinėje ir P dalyse (kalvos papėdėje) – 25–75 cm. Fiksuotas smėlio ir tamsiai pilkos žemės sluoksnis, maišytas su smulkiomis griuvenomis, žvyru, buitinėmis ir statybinėmis XX a. šiukšlėmis be archeologiškai vertingų radinių.

Prie pastato ŠV kampo 45–60 cm gylyje atkastas mūro fragmentas. R–V kryptimi orientuoto fragmento ilgis – 52 cm, plotis – 72 cm. Rausvos ir gelsvos spalvos plytų matmenys – 26,5x?x6, ?x13x7, 26,5x?x7 cm, rištos kalkių skiediniu. Aptiktas mūras yra Š rūmų korpuso, nugriautos jo V dalies Š sienos pamatas. Pamatas atkastas iki 1,1 m gylio, jo apačia nepasiekta. Vėliau kasant tranšėją atraminei sienelei įrengti, šis mūro fragmentas atkastas iki 2,2 m gylio. Jo apačia taip pat nepasiekta. P išlikusio fragmento pusė tinkuota. Tai leidžia spėti, jog šioje nugriauto pastato dalyje buvo rūsys. Tinkuotas ir esamo pastato V sienos pamatas.

14 m ilgio, 70 cm pločio, iki 1,2 m gylio **tranšėja B1** kasta prie Š korpuso Š sienos pamato. Po šaligatvio plytelėmis fiksuotas 20–30 cm storio smėlio sluoksnis. Giliau iki tranšėjos apačios stebėtas rudos žemės sluoksnis, maišytas su stambiu žvyru, lauko rieduliais, statybinėmis griuvenomis su keliomis XVIII–XIX a. buitinės keramikos šukėmis, dengtomis ruda glazūra, plokštiniais XVII a. koklių fragmentais. Tranšėjos R dalyje 40 cm gylyje fiksuoti lauko riedulių grindinio fragmentai, o virš jo – 10 cm storio juodos žemės sluoksnis.

1,74 m į R nuo pastato ŠV kampo 55 cm gylyje aptiktas pamatėlio fragmentas. Mūras orientuotas Š–P kryptimi, statmenas Š korpuso pamatui. Sienelės plotis – 22 cm, jo apačia nepasiekta (atkasta iki 1,2 m gylio). Mūras mūrytas iš dviejų išilgai dėtų plytų eilių. Plytų matmenys – 21,5x10,5x5,5; 25,5x12x7 cm. 2,58 m į R nuo šio pamato atkastas kito pamatėlio fragmentas. Mūras lygiagretus pirmajam. Sienelės plotis – 26 cm, paviršius atidengtas 70 cm gylyje. 20 cm į R nuo šio fragmento atkastos 3 laiptelių pakopos. Jos žemėja V kryptimi, atkastos sienutės link. Viršutinė pakopa (32 cm pločio)

atkasta 70 cm gylyje, apatinė (24 cm pločio) – 1 m gylyje. Pakopos mūrytos iš raudonos spalvos plytų (25x12x7 cm). Atkastieji mūrų fragmentai veikiausiai yra buvusio priestato (laiptinės?) liekanos.

16 m ilgio, 75 cm pločio ir 70–90 cm gylio **tranšėja B2** kasta prie Š korpuso Š sienos pamato. Po šaligatvio plytelėmis fiksuotas 10–20 cm storio pilko smėlio ir pilkos žemės su smulkiomis griuvenomis sluoksnis, po juo – 20–30 cm storio smėlio sluoksnis. Giliau iki tranšėjos apačios buvo maišytas tamsiai pilkos žemės, smulkių griuvenų, retų degėsių, angliukų sluoksnis. Jame rasta XVII–XIX a. buitinės keramikos, dengtos žalia, ruda glazūra šukių, plokštinių koklių fragmentų. Korpuso Š sienos pamatas mūrytas iš lauko riedulių. Akmenys vidutinio dydžio, pasitaikė ir stambesnių (30x45–35x40 cm).

14 m ilgio, 1 m pločio ir 1,6 m gylio tranšėja C kasta Š korpuso R dalyje, prie vienaukščio pastato (buvusių garažų) Š sienos pamato. Kadangi šis statinys paaukštintas dviem aukštais, esami pamatai sutvirtinti įspaudžiamais poliais ir gręžtiniais pamatais. Tam visiškai atkasti esami betoniniai pamatai. Po asfalto danga fiksuotas maišyto smėlio sluoksnis. Giliau – tamsiai pilkos žemės sluoksnis su smulkiomis griuvenomis, molio gabalais. Archeologinę vertę turinčių radinių neaptikta. 1,5 m gylyje atkasta 20 cm pločio pamato banketė, po ja apie 2 m gylyje pasiektas žvyro įžemis (H_{abs} 101,08 m).

7 m ilgio ir 1,2 m pločio **tranšėja D** kasta Š korpuso R dalyje, prie buvusių garažų R sienos pamato. Joje fiksuotas maišytos pilkos žemės, statybinių griuvenų sluoksnis su 8 buitinės keramikos fragmentais (6 XVIII–XIX a. šukės, dengtos ruda glazūra, 2 neglazūruotos, datuojamos XVII a.). Pamato apačia, mūryta iš lauko riedulių ir plytų duženų, rištų kalkių skiediniu, pasiekta 2,6 m gylyje. Po pamatu yra stambaus ir smulkaus žvyro įžemis (H_{abs} 100,46 m).

2,2 m į P nuo ŠR pastato kampo 30 cm gylyje atkastas nedidelis mūro fragmentas. Jo plotis 38–43 cm. Mūras orientuotas V–R kryptimi (statmenas atkastam pastato pamatui). Viršutinė jo dalis mūryta iš vienos eilės briauna dėtų plytų, rištų cemento skiediniu. Plytų matmenys – 32x?x7; ?x16x7; 33x15x7 cm. Po plytomis aptikta 40 cm aukščio betoninė sienelė. Bendras pamatėlio aukštis 70 cm. Jo paskirtis nėra aiški. Galbūt tai XX a. I pusėje stovėjusio priestatėlio liekanos.

8 m ilgio, 1,2 m pločio ir 1,3–1,5 m gylio **tranšėja E** iškasta įrengiant naujus vidinio rūmų kiemelio R sienos (jungiančios Š ir PR rūmų korpusus) pamatus. Senoji vidinio rūmų kiemelio siena nugriauta rūmų rekonstrukcijos pradžioje. Kasant tranšėją išardytas senasis pamatas. Nugriautos antžeminės sienos plotis – 80 cm, požeminės pamato dalies plotis – iki 1,2 m, pamato apačia pasiekta 1,2 m gylyje. Pamato padas mūrytas iš akmenų ir kalkių skiedinio. Pado apačia išlyginta viena plytų (28x?x5,5 cm) eile. Po pamatu fiksuotas smulkaus žvyro įžemis, kiek giliau prasideda molio įžemis. Tranšėjų sienelėse fiksuotas tamsiai pilkos žemės, griuvenų sluoksnis be archeologiškai vertingų radinių.

13,5 m ilgio, iki 1,5 m pločio ir 1,6–1,7 m gylio **tranšėja F1** iškasta vidiniame rūmų kiemelyje, prie vienaukščio garažų pastato P pamato. Joje fiksuotas maišytos pilkos ir tamsiai pilkos žemės su statybinėmis griuvenomis sluoksnis. Sluoksnyje aptikti XIX (?) – XX a. I pusės stikliniai buteliukai, keletas XVIII–

XIX a. buitinės keramikos fragmentų (puodų šukės, dengtos ruda glazūra, viena smulki XVII a. juodos gludintos keramikos šukė). 1,5–1,65 m gylyje pasiekti maišyto žvyro, vietomis molio sluoksniai. Iškastoje tranšėjoje visiškai atkasti pastato P sienos pamatai. Pamato plotis 80 cm. 50 cm gylyje atkasta pamato banketė (15 cm pločio, 40 cm aukščio) – dvi eilės tvarkingai sudėtų lauko riedulių (30x25, 35x20; 30x20 cm). Apatinė pamato dalis suformuota iš suverstų plytų duženų, akmenų, surištų silpnu balkšvos spalvos kalkių skiediniu. Pamatų apačia V ir centrinėje tranšėjos dalyse pasiekta 1,7 m gylyje nuo žemės paviršiaus. 1,65 m gylyje nuo atkastos pamato banketės viršaus pasiektas žvyro įžemis (H_{abs} 100,04 m). Tranšėjos R dalyje, šalia PR pastato kampe esančio kontraforso pamatų apačia yra vos 40 cm gylyje. Po pamatu iki tranšėjos apačios (1,5 m gylio) fiksuotas nejudinto molio sluoksnis.

6 m ilgio, iki 1 m pločio ir iki 1,7 m gylio **tranšėja F2** iškasta vidiniame rūmų kiemelyje, prie pastato R pamato. Joje fiksuotas maišytos struktūros pilkos ir tamsiai pilkos žemės sluoksnis su statybinėmis griuvenomis, lauko rieduliais be archeologiškai vertingų radinių. Tranšėjos P dalyje, ties įėjimu į pastatą pamato apačia pasiekta 1 m gylyje, giliau buvo smulkaus žvyro įžemis. Pamatas mūrytas iš 26x?x7 cm dydžio plytų. Tranšėjos Š dalyje (ŠV kiemelio kampas) pamato apačia pasiekta 1,7 m gylyje. Pamatas mūrytas iš stambių akmenų (70x50, 30x30 cm), po juo buvo stambaus žvyro įžemis.

Tranšėja atraminei sienelei kasta 29 m ilgio, iki 1,5 m pločio tarp Kalvarijų gatvės ir rūmų Š korpuso esančioje kalvelėje. Prieš tai čia iškasti du šurfai. Didžioji tranšėjos dalis kasta iki 0,9–1 m gylio. Fiskuotas maišytos pilkos žemės, statybinių ir buitinių XX a. šiukšlių sluoksnis be archeologiškai vertingų radinių. Kalvos viršuje, prie Š korpuso ŠV kampo Š–P kryptimi kastos tranšėjos gylis giliausioje vietoje siekė 2,2 m. Kasant tranšėją plačiau ir giliau, joje aptiktas mūro fragmentas. Išlikusio fragmento ilgis – 50–70 cm, plotis – 72 cm. Jis atkastas iki 2,2 m gylio, jo apačia nepasiekta. Ties pamatu iki 1,5 m gylio fiksuotas tamsiai pilkos žemės, griuvenų ir šiukšlių sluoksnis, o po juo – smulkaus žvyro įžemis.

Kalvarijų St. 1

In 2012, a field evaluation (8 m^2) was conducted on the grounds of Raduškevičius Palace (Kalvarijų St. 1, Vilnius). A 1.3–2.3 m thick cultural layer, formed in the second half of the 20th century during the demolition of the W part of Raduškevičius Palace, was recorded during it. The early cultural layer horizons were destroyed during the construction and later demolition of the palace. Isolated 17th–19th-century finds were discovered. The foundation of the demolished part of the palace has survived fragmentally.

A field survey (about 90 m^2) was conducted during the renovation and reinforcement of the foundation of the palace's N block. A cultural layer up to 1.7 m thick that had formed during the palace's construction was recorded and contained isolated 17th–19th-century finds from the destroyed earlier cultural layer horizons. Masonry foundations and stair fragments: the remains of additions from the first half of the 20th century, were discovered.